

Beste vrienden, maar vooral,
beste vrienden van mijn moeder, Doortje.

Zaterdagvoormiddag heeft Dorothea Hermina Helena Merchiers, U allen beter bekend als Doortje ons verlaten.

Bij het einde van haar 91-jarig en rijkgevulde leven past -even toch- een terugblik.

Dorothea -als kind altijd Dorchen genoemd, later vernederlandst tot Doortje- stamt uit een gezin met vijf kinderen. Haar vader -Herman- ingeschreven in de burgerlijke stand als 'Germain', want Vlaamse namen werden in de 19e eeuw niet aanvaard, stamde zelf uit een gezin met twaalf kinderen. Herman wilde van kind af aan drukker worden. Toen de eerste wereldoorlog uitbrak was hij opgeroepen voor het Belgisch leger, maar al gauw werd hij krijgsgevangen genomen en naar Duitsland -Braunschweig meer bepaald- gedeporteerd. Daar slaagde hij erin tewerk gesteld te worden in de uitgeverij en drukkerij Strunz. Hij wist er de dochter van de grote baas te versieren, Maria-Helene Strunz (1899-1994), en haar na afloop van de oorlog mee naar Gentbrugge te loodsen. Daar startte hij een eigen drukkerij en uitgeversbedrijf op. In dat gezin werd mijn moeder in 1929, als derde van vijf kinderen geboren: Verena, Yvonne, Dorothea, Helga en Gerrit.

De voertaal binnen het gezin was vooral Duits aangezien mijn grootmoeder nooit het Nederlands goed onder de knie wist te krijgen. De handelsrelaties van het bedrijf 'Grafische Inrichting Merchiers' met Duitsland waren nauw: afgezien van de Engelse drukpersen waren alle inkten en machines (enkele ervan vandaag te zien in het MIAT) uit Duitsland afkomstig en na de tweede oorlog, werd het bedrijf eveneens hoofdverdelers van Hostmann-Steinberg drukinkten.

Bij het uitbreken van de tweede oorlog was Doortje dus een jong pubermeisje van elf jaar. Ze liep met haar zussen school in Sint Bavo.

Toen de oorlogskansen begonnen te keren, tegen het eind van 1943, werd het voor het Duitsgezinde gezin te warm aan de voeten en besloten ze dat grote gezin gespreid over verschillende familieleden in Duitsland veilig te stellen. Zo kwam Doortje met haar zus Yvonne, in Erfurt terecht.

Bij het eind van de oorlog werden de leden van het gezin gerepatriëerd en mishandeld als misdadigers en kollaborateurs: haren afgesneden, onderzocht op maagdelijkheid door Waalse nonnen... Een hele resem vernederingen die diepe sporen, zonet trauma's, zouden nalaten. Doortje kwam in het klooster van Waarschoot terecht, want het ouderlijk huis werd door 'geteisterden' bezet en was onder sekwestering geplaatst.

Haar vader werd uiteindelijk nooit voor kollaboratie veroordeeld maar evenmin vergoed voor de grote schade geleden onder de repressie. Het bedrijf wist zich te herstellen en Doortje werd erin tewerkgesteld als grafisch vormgever, vertaalster en linotypiste. Haar herinschrijving in Sint-Bavo werd door de school immers geweigerd, waardoor aan haar schoolse opleiding abrupt een einde kwam.

Op het jaarlijkse bal op de Kouter tijdens de Gentse Feesten in 1948 leerde ze mijn vader -Leokenen. Die was pas, na een terdoodveroordeling, uit de gevangenis vrijgelaten. Een zekere lotsverwantschap kan aan die relatie zeker niet vreemd zijn geweest. Uit die tijd dateert ook hun beider betrokkenheid bij het koor, de Gentse Oratoriumvereniging, een betrokkenheid die tot het echt niet meer kon, een muzikale konstante zou blijven in hun levensloop.

In maart 1951 huwden ze en betrokken ze een appartement in de Laurent Delvaux straat. Daar werd ik geboren, 3 januari 1952. Twee andere kinderen volgden: in 1954 Koenraad Herman en in 1955, Veerle. Het gezin werd wat te groot voor het appartement en ze trokken in 1957 naar een groot herenhuis met tuin, op het Prudens Van Duyse plein.

Iets meer dan een jaar later werd dat huis echter verkocht, en verhuisden ze naar een herenhuis in de Jozef Plateaustraat. Dat bood niet alleen plaats aan het gezin, maar had ook enkele kamers vrij om er kotstudenten in onder te brengen. Zo werden Jan Thurman, ingenieur architect Raymond Van Soens en de psychologe Magda Thurman uiteindelijk blijvende vrienden aan huis.

In het organiseren van een sociaal netwerk, met inbegrip van regelmatige feesten met vele gasten, was Doortje erg bedreven. Haar kookkunsten en warme gastvrijheid werden bijzonder gewaardeerd. Een grote verscheidenheid aan mensen uit de intelektuele en kulturele wereld, waarmee intens en tot in de kleine uurtjes werd gediskuteerd vormde de stimulerende omgeving waarin de kinderen opgroeiden. Die vriendenkring omvatte extreem gevarieerde politieke gezindten: van rabiate socialisten tot linkse en rechtse vlaams-nationalisten, liberalen en zelfs kristen-demokraten.

Omdat enig contact met de natuur als een gemis werd ervaren, werd er in Wachtebeke een kleine boerderij gehuurd en gebruikt als tweede verblijf. Zo leerden wij, de kinderen, ook een en ander kennen uit de wereld van boer en tuinder. Boer Philemon waakte immers over de boerderij als wij er niet waren en wij maakten kennis met het varken, de koe, de kippen en het paard.

Na het overlijden van haar vader, die eigenaar was van het boerderijtje, werd besloten uit te kijken naar een woning in Gent met een tuin. Die werd uiteindelijk gevonden in de Hofmeierstraat, niet ver van het Sint-Pietersstation. Dat huis was aanzienlijk kleiner dan dat in de Plateaustraat, waardoor de ruimte voor groots opgezette feesten ontbrak. Dat nam niet weg dat het uitnodigen van vrienden en kennissen en de ermee gepaard gaande debatten, onverminderd doorging.

In 1973 ging ik, pas afgestudeerd als muzikoloog, samenwonen met Moniek Darge en verliet ik het ouderlijk huis. In de volgende jaren zouden ook Koen en Veerle dat ouderlijk huis verlaten.

Hoewel het heel wat onderlinge discussie opleverde, besloten Leo en Doortje niet langer te huren, maar gingen ze zelf bouwen. Over de lokatie -Lochristi- was Doortje aanvankelijk zeker niet onverdeeld enthousiast want ze was echt wel een stadsmens, maar Leo wilde absoluut dat beetje natuur. Dat bouw-avontuur heeft hen vele hoofdbrekens opgeleverd, maar uiteindelijk kwam het er en konden ze er – zonder kinderen – intrekken in 1976.

Het contact met de kinderen had wat te lijden onder die nieuwe verre woonplaats, maar dat werd dan spoedig weer gecompenseerd door een hele resem kleinkinderen, op rekening te schrijven van Koen en Veerle: Merijn, Leander, Robin, Rilke, Gwendolyn, Pryanka, Zola. Dit uiteraard, met inbegrip van hun partners, Hilde Maelstaf, Jon Goubin en Gily Coene. Ze mochten allemaal van haar gastvrijheid genieten en zo heeft ze hen ook allemaal weten opgroeien. Meer dan opgroeien zelfs, want in de laatste decennia, mocht ze ook nog heel wat achterkleinkinderen verwelkomen: Arthur, Willem, Lukas, Viktor, Lenka, Lars, Elena, Isidora...

In 1988 ging Leo met pensioen en brak voor hen een decennium aan gevuld met vele, vaak verre reizen. Voor Doortje was dat niet steeds zo'n plezier, omdat voor haar aan die reizen -en dan vooral aan de grensovergangen en controles die ermee gepaard gingen- traumatische herbelevingen verbonden waren. Bij het begin van de 21e eeuw echter ging het met Leo snel bergaf. Hij onderging een zware hartoperatie, moest het autorijden staken en de auto verkopen, had grote mobiliteitsproblemen... en uiteindelijk overleed hij op 1 januari 2013.

Een drama bovenop dat hen beiden in die periode zwaar had getroffen, was het overlijden van hun tweede zoon, Koen op 4 mei 2011. Wat is pijnlijker dan ouders die, zelf op hoge leeftijd, hun kind ten grave moeten dragen...

Na het overlijden van Leo bleef Doortje alleen achter in dat verre huis-met-tuin in Lochristi. Ging dat aanvankelijk vrij goed en kon ze zich zelfs goed vinden in de eensklaps verworven vrijheid, dan rezen er stilaan problemen met gezondheid en vooral mobiliteit. Na herhaalde valpartijen die telkens resulteerden in opnames in het ziekenhuis, was opname in een rusthuis onafwendbaar geworden. Sinds 2015 woonde ze also in het woonzorgcentrum Ramen en Poel, gelegen in hartje Gent, waar ze erg regelmatig bezoek kreeg van velen die ik hier vandaag aanwezig zie... totdat corona toesloeg.

Door die corona maatregelen immers werden de bezoeken waar ze zo naar uitkeek -en die ze nauwgezet in haar agenda bijhield- onmogelijk gemaakt. Dit heeft haar verlangen naar de dood enorm aangewakkerd omdat het ook haar laatste beetje zingeving volledig ondermijnde.

Niettemin, op de leeftijd van 91 jaar sterven, verleent de dood een onbetwistbare normaliteit, wat niet wegneemt dat elk verscheiden van wie ons lief was, toch steeds weer een wonde laat. Een warme genegenheid die zonder voorwerp valt.

Ik sluit graag af met een citaat, geplukt uit haar vele dagboeken en geschriften waarin ze al wat haar trof in wat ze las noteerde -en dat was veel, want aan boeken was ze zeer gehecht.

Willst du glücklich sein im Leben,
Trage bei zu andrer Glück,
Denn die Freude, die wir geben,
Kehrt ins eigne Herz zurück.

Godfried-Willem Raes
Gent, 19 september 2020